

VI. INTERNATIONAL CONGRESS OF
EDUCATIONAL RESEARCH

05 - 08 June 2014, Hacettepe University, Ankara / TURKEY

Certificate of Attendance

We hereby certify that

ALİ AYHAN

has participated and presented paper(s) in the
"VI. International Congress of Educational Research"
held at Hacettepe University, 05-08 June 2014.

Assist. Prof. Dr. Hakan DEDEOĞLU
Co-Chair of the Organization Committee

Assist. Prof. Dr. Necati CERRAHOĞLU
Co-Chair of the Organization Committee

ÖZENGEN MÜZİK EĞİTİMİ ALANINDA ÇALGI EĞİTİMİ DERSLERİNDE NİTELİKLİ EĞİTSEL VİDEOLARIN KULLANILMASI ÜZERİNE KURAMSAL BİR DEĞERLENDİRME

Yrd. Doç. Dr. Ali AYHAN - Osman Halil İMİK - Mehmet Güneş AÇIKGÖZ

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği Programı

ali.ayhan@inonu.edu.tr, halilimik@hotmail.com, gunesackgz@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada genel olarak, çalgı eğitimi alanında müzik sanatına özengen boyutlarda duyulan ilgi üzerine kısa bir değerlendirme yapılmıştır. İnsanların çalgı eğitimine yönelik ilgileri ve yetenek seviyeleri düşünüldüğünde, bu alanda çoğu zaman karmaşık durumlarla karşılaşmaktadır. Özellikle amatör düzeyde yapılan çalgı eğitimi çalışmalarında, zaman ve mekân sorunları düşünüldüğünde, eğitim sürecinde ulaşılmak istenilen hedeflere ne düzeyde erişilebileceği, başlı başına bir tartışma konusudur. Özengen müzik eğitimi, özellikle belirli bölgelerde çoğu kez de bütçesel sebepler ile sıkıntılı süreçlerle karşılaşabilme ihtimali olan bir yolculuktur. Haftalık belirli bir süre dışında ders alma imkânı olmayan öğrencilere, bu kısa zaman dilimlerinde, bireylerin algılama düzeylerinin de değişkenlik gösterdiği düşünülerek, istenilen verimlilikte bir eğitimin nasıl sağlanacağı düşündürücüdür. Nitelikli bir çalgı eğitiminde öğretmen-öğrenci arasındaki ikili ilişkiler, oldukça önemlidir. Bu anlamda, öğrenciler ile sürekli irtibat halinde olunması gereklidir. İrtibat düzeylerindeki kopuklukların en aza indirilebilmesi içinde eğitsel çalgı videolarının belirli zamanlarda kullanılması gereklidir. Öğretmenin yönlendirmeleri doğrultusunda kullanılacak çalgı eğitim videoları, öğrencinin öğretmene ihtiyaç duyduğu zamanlarda belirli eksiklikleri gidermekte faydalı sonuçlar ortaya koyacaktır. Çalgı eğitiminde temel kavramların öğretilmesi sonrasında öğretilcek teknik bilgiler, etütler ve eserlere ait olan videoları izleterek ve etkili olarak kullanarak verilen eğitim, öğrencilerde çalgının hangi boyutlarda kullanılabileceğine dair yeni bir bakış açısının gelişmesinde de etkili olacaktır. Zamanla bu şekilde verilen eğitime, motive bir şekilde ayak uyduran öğrenciler, çalgı becerileri konusunda ilerledikçe, kendi düzeylerine uygun eserleri seçebilmeye de yönlendirilerek, kendi yol haritalarını da çizme konusunda da ilerleyeceklerdir. Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen konulara dair kuramsal araştırmalar yapılarak, özengen müzik eğitiminin, çalgı eğitimi boyutunda, eğitsel çalgı videolarının etkin olarak kullanılmasına yönelik tespit ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Çalgı Eğitimi, Video.

A THEORETICAL REVIEW ON USING QUALIFIED EDUCATIONAL VIDEOS IN THE INSTRUMENT TRAINING COURSES IN THE FIELD OF VOLUNTEER MUSIC EDUCATION

ABSTRACT

In this study, in general, a brief overview was made on the volunteer interest in the art of music in instrument training. When people's interests and skill levels for instrument training are taken into consideration, complex cases in this area are encountered. In particular, in the studies of training

of instruments in amateur level, when time and space problems are assessed, to what extent access could be achieved to aimed targets in the process of education is itself a subject of discussion. Volunteer music education is a journey that is likely to encounter troubled processes often driven by budgetary reasons especially in some regions. It is worrisome how the desired training will be given to students, in a short time, who are unable to take courses outside a certain time, and, also assuming that individuals vary in their level of perception. Bilateral relations between teachers and students are very important in a qualified instrument raining. In this sense, students are required to be in constant contact with teachers. Videos about educational instrument trainings have to be used at certain times to be able to minimize the discontinuities in the level of contact. Videos about instrument training which can be used under the guidance of teachers will reveal useful results in troubleshooting the specific deficiencies when a student needs a teacher. After teaching the basic concepts in instrument training, the technical information, studies, the training, which is given by making students watch the videos about works, will be effective in the development of a new point of view As these students who keep up with this type of education in a motivated way, make progress in the field of instrument skills, they will advance in determining their own road may by being oriented to select the works suitable to their level. In this study, by conducting the theoretical research on the topics mentioned above, findings and recommendations about using videos of training of educational instruments and volunteer musical education have been made in the aspect instrument training.

Keywords: Music, Instrument Training, Video.

GİRİŞ

İnsan hafızalarındaki seslerin yolculuğu, ilk etapta, müziğin keşfinden bu yana süregelen bir özendirir. Küçük bir heves ile başlar. Küçük bir ses duyumu insanın içine işler. Duyulan ses içerisindeki anlam ne ise, insan ona doğru sürüklenir. Küçük bir tutku ile başlayan bu yolculuk büyük bir serüvene de dönüşebilir. Duyulan ses kimi zaman bir şarkıya kimi zaman bir dans müziğine kimi zaman da çalgısal bir esere dönük olabilir.

“İki müzik anını ya da daha doğrusu iki müzik durumunu birbirinden ayırmak gerekir: gizil ve edimsel müzik. Kâğıt üzerinde saptanmış ya da bellekte saklanan müzik, icra edilmeden önce vardır; bu yanı sıra diğer sanatlardan farklı olduğu' kadar, gördüğümüz gibi, algılanışını belirleyen kategoriler bakımından da diğer sanatlardan farklıdır. Demek ki müzikal varlık, iki görünüm içermek gibi dikkate değer ve benzersiz bir özelliğe sahiptir: Birbirinden sessizliğin boşluğuyla ayrılan, birbirini izleyen iki belirgin biçimde var olur. Müziğin bu tuhaf özelliği hem kendi hayatını hem de toplumsal düzeydeki yankılarını belirler, çünkü iki tür müzisyeni varsayar: yaratıcı ve icracı”(Stravinsky, 2011: 91).

Stravinsky yukarıdaki sözleriyle, *gizil* ve *edimsel* müzik bağlamında müzik sanatına farklı bir anlam getirmiştir. Yaratılama ve seslendirme. Duyumsanan müzik eserleri zihnin derinlerinde şekillenerek seslendirilerek, notaya alınarak ete kemiğe büründürülür. Daha sonraki aşamalarda ise icra aşaması söz konusudur. Hangi türde olursa olsun, müzik yaratısı ve icrası konusundaki en temel hedef insandır. Dolayısıyla toplumdur, toplumsal kültürdür. *“Müzik, diğer sanat dalları gibi her zaman içinde yaşadığı çevrenin ürünü olmuştur. Toplumun gereksinimine göre besteci kimi zaman Haydn gibi bir hizmetli olmuş, kimi zaman Beethoven gibi tarihsel olaylar etkisinde duyguları kamçulamıştır”*(İlyasoğlu, 2009: 252). Çalınan ya da söylenen fark etmez. Sonuçta ilgi duyulan bir

olgudur müzik. Özenti duyulması kaçınılmaz bir sanattır müzik. Ayrıca “... toplumlar içerisinde kültür seviyelerine göre değişiklikler gösteren ve farklı sosyal kültürlerde farklı algılanan bir sanat dalıdır. Müzik sanatı, geçmişten bu güne, farklı boyutlarda, farklı temalarda işlenerek kültür mekanizması içerisinde yerini almıştır ve almaya da devam etmektedir”(İskenderoğlu, Ayhan, 2012: 130).

İnsan, özendiği bir müzik eserini dinlerken ya da izlerken, akıl ve mantığın sesini aynı anda duyabilir. Duyumsadığı eseri seslendiren müzik icracıları insana, her anlamda zihni etkileyebilen, üstün bir sanat dalının kapılarını sonuna kadar açar ve içeri davet eder. Bu davetin kabulüyle başlayan müzik serüveni, bu çalışmada çalgı eğitimi sınırlarında, özengen müzik eğitimi olarak adlandırılan bir alan içerisinde değerlendirilmiştir. “Özengen müzik eğitimi, müziğe ya da müziğin belli bir dalında özengence (amatörce) ilgili, istekli ve yatkın olanlara yönelik olup, etkin bir müziksel katılım, zevk ve doyum sağlamak ve bunu olabildiğince sürdürüp geliştirmek için gerekli müziksel davranışlar kazandırmayı amaçlar”(Uçan, 31).

Bu anlamda düşünüldüğünde, bir müzik icrasında çalgısı ile yer almak isteyen bireylerin doğru ve etkili yöntemlerle güdülenmeleri gerekmektedir. Bu sayede özenti ile başlayan çalgı eğitiminde izlenecek yöntemlerin kalitesi ile doğru orantılı olarak başarı seviyelerinde de artış gözlenecektir.

“Çalgı eğitimi, karmaşık ve güç birçok teknik ve müzikal becerinin öğrenilmesi ve davranış biçimine dönüştürülmesi gereken bir eğitim süreci olması nedeniyle sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Çalgı eğitimi sürecinde yaşanan sorunların içerisinde öğretmen, öğrenci, çalgı, öğretmen yetiştirme programları, çalgı eğitimi programları ve çevre faktörünü saymak mümkündür. Çalgı eğitiminde yaşanan sorunların birçoğu nitelik konusuna yeterince önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır”(Çilden, 2006: 542).

Her çalgıya özel olarak farklı kazanımlar vardır. Bunlardan kısaca şöyle bahsedebiliriz. Her çalgının öğretim temellerinde ilk olarak icracının alacağı duruş, tutuş gibi konular yer almaktadır. Bu konuları takip eden aşamalarda notaların çalgı üzerindeki yerleri, nasıl kaliteli ses üretileceği gibi sorunlar irdelenerek düşünülmesi ve gerektiğinde kişiye özel yöntemler geliştirilerek öğretilmesi gereken başlıca unsurlardır. Temel noktaların öğretiminin bitimi ile birlikte icra aşamasına, zorluk dereceleri ayarlanmış, kısa etüt ve eserler ile geçilir. Seviye yavaş yavaş artırılır. Bu aşamadaki çalgı eğitiminde ilk zamanlarda karşılaşılan bir takım sıkıntılar vardır. Bunlardan birisi, öğrendiklerini icra edecek olan bireyin tek başına kaldığında, ne yapacağını karıştırması doğru olanı unutup yanlış olan bir teknik çalışma yapmasıdır. Öğretici ile sürekli irtibat halinde bulunamama ihtimalinin olduğu durumlarda karşılaşılan bu zorlukların giderilmesi için çalışmanın bir diğer anahtar kelimesi olan çalgı eğitim videolarının kullanılması söz konusu olabilir. Çeşitli seviyelerde elde olan imkanlar dahilinde

kullanılabilecek olan, eğitsel açıdan nitelikli çalgı eğitim videolarının kullanılması yolu ile yukarıda bahsedilen sıkıntının önüne geçilebilecektir.

Çalgı eğitiminde karşılaşılan bir diğer sıkıntı ise eğitim ortamları ile ilgilidir. Farklı sosyal çevrelerde, farklı mekânlarda, farklı karakterlere sahip öğretmenlerin bulunmasının çalgı eğitimi disiplinlerine etkisi olacağı tartışılmaz bir gerçektir. İçinde bulunduğumuz sosyal çevrenin kültürel etkilerini doğrultusunda müzik sanatının çalgı eğitimi düzeyine de etkisi illa ki olacaktır. Hangi evrede ya da hangi çevrede olduğunuzun önemi bir yere kadardır. Bu önem ise kültür aktarımı için anlam ifade etmektedir. İçinde bulunulan müzik kültürüne ait çalgıların eğitimi de her toplumun temel taşlarından birisidir. Asıl üzerinde durulması gereken nokta şudur: *“Ailede ya da yakın çevrede müzik eğitiminin öneminin farkında olmayan bir ortamda yetişen bireylerin, genellikle özenti ile başlayan çalgı çalmaya yönelik davranış değişiklikleri, zaman içerisinde çalgı eğitimine yönelik farkındalıkların artmasıyla ve bireyin müzik yeteneğine bağlı olarak, profesyonel bir düzeye doğru yol alır”*(Ayhan, 2012:173). Bu bağlamda, bireyi doğru yönlendirerek, çalacağı enstrüman ne olursa olsun hakkıyla öğretebilmek ana hedef olmalıdır.

Bu hedefi de gerçekleştirebilmek üzere günümüzün vazgeçilmez sosyal unsurlarından birisi olan video teknolojilerinin alana yönelik olarak bir öğretim tekniği şeklinde kullanılmasının gerekliliğini ön plana çıkarmak gereklidir. Çok yakın bir zamana kadar çalgı eğitiminde kullanılan repertuarlara ulaşmak sıkıntı iken şimdi uluslararası alanda internet ortamında hemen her esere kısa sürede nota, ses kaydı yada video kaydı şeklinde olmak üzere kolaylıkla ulaşılabilmektedir.

“Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi, her alanda değişimlere yol açmakta ve gelişen teknolojiyle eğitim sistemleri de etkilenmektedir. Aynı şekilde, teknolojik alandaki gelişmelerden müzik eğitimi de etkilenmekte, ses ve görüntü kayıt cihazlarından bilgisayara kadar elektronik alanda oluşan tüm gelişmeler eğitim ve öğretimde yeni uygulama alanları bulmaktadır”(Gökbudak, 2004).

Genel anlamda içinde bulunduğumuz dönem her türlü teknolojik alt yapının müzik alanında kullanımının yolu açık iken kullanmama yolunu seçerek geleneksel olan yöntemlere sıkı sıkıya bağlı kalmak eğitimin temel amaçlarına ters düşer diyebiliriz. Geleneksel yöntemlerin etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Ancak güncel olan tekniklerinde geleneksel ile birleştirilerek eğitimin gücünü artırmak gerekliliğini de göz ardı etmemek gereklidir. Bu konuda Tecimer’in görüşleri şöyledir:

“Teknolojinin müzik eğitiminde kullanılmasının amacı öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişimi kaldırmak veya klasik eğitim sistemini yıkmak değil, sunmuş olduğu avantajları destekleyici kaynak olarak kullanmaktır. Geleneksel müzik eğitimi, teknolojinin kullanımı ile artık daha etkili ve çok boyutlu hale gelmiş, yeni teknolojiler müzik öğrenme ortamını "teknolojik öğrenme merkezi "ne dönüştürmüştür”(Tecimer, 2006: 8).

Tüm bunlar konu dahilinde ele alındığında yapılması gereken, ek bir sistem oluşturarak düzenli bir şekilde takip edilmesidir. Yukarıda bahsedilen zaman, mekân gibi sorunların olumsuz etkilerini kısa sürede en aza indirgeyerek, çalgı eğitimi düzeyinde ilerleme kaydedilmesi isteniyorsa, ilgili eserler ile ilgili var olan videoların arşivlenerek yeri geldikçe kullanılması yoluna gidilmelidir. Çalgı eğitiminde izlenen repertuara yönelik elimizde bir arşiv var ise; kullanılması gerektiğinde, neden bir ses yada daha etkili ve önemli olan esere ait bir video kaydının elde olmaması bir soru işareti olarak düşünülmelidir. “*Öğretmenin öğreticilik vasfı, öğrencinin beceri ve çalışkanlığı öğretimi verimli ve başarılı kılar. Bunların birindeki eksiklik başarıyı azaltır. Öğrenci ne kadar yetenekli ve çalışkan olsa da öğretmenin bilgi aktarımı yanlış olursa, öğrenci yine başarısız olur. Bunun tersi de aynıdır*”(Büyükaksoy, 1997: 1-2).

Çalgı eğitiminde niteliği etkileyen üç temel faktörden söz edilebilir olduğundan bahseden Çilden, bu üç faktörü *öğretmen, öğrenci ve öğretim programı* olarak sınıflamıştır. Bu faktörlerden en önemlisinin kuşkusuz ki öğretmen olduğunu belirten yazar etkili çalgı çalmayla ilgili temel doğru teknik ve müzikal davranışları öğrenciye kazandırarak bu temel davranışların geliştirilmesinin ve etkili çalgı çalmaya dönüştürülmesinin önünü açacak kişi olan öğretmenin, aynı zamanda iyi bir öğretmenlik formasyonu almış olmasının da çok önemli olduğunu belirtmiştir(Çilden, 2003: 297).

Mesleki formasyon almamış bir öğretici ne kadar yetenekli olursa olsun bilgi aktarma konusunda sıkıntılar yaşayacaktır. Formasyon ile kendini geliştiren bir öğretici, hangi bilgiyi hangi tekniklerle verebileceğini analiz edebilir doğru yöntem ile daha kısa sürede daha fazla bilgiyi rahatlıkla aktarabilir.

Bir öğretmenin çalgısında ustalığı, bilgisi, sanata olan duyarlılığı önemlidir. Bu anlamda Büyükaksoy meslekteki ustalık ve birikim öğrenciyi etkileyip onun güvenini kazanıp yön verecektir diye görüş bildirmiştir. “*Öğretmen ayrıca, çalgısının literatürünü iyi tanımalıdır. Öğrencinin pek o kadar da yetenekli olması, kulağının mükemmel duyması da gerekli sayılmaz. Önemli olan aklını ve dikkatini iyi kullanabilen, çalgıya olan fiziksel yatkınlığı, sağlıklı olması, sorumluluk duyması, çalgısını sevmesi yeterlidir. Öğrenci bu özellikleriyle başarıya giden yolun yarısını aşmış demektir*”(Büyükaksoy, 1997: 1-2). Çalgı eğitimine bu açıdan baktığımızda videoları da güdüleyici olarak kullanabilmek mümkündür. Özengen müzik eğitiminde en önemli heves unsuru taklit edebilme becerisini bir an önce kullanabilmektir. Bu güdülenme unsurunu, ne kadar az zamanda elden geldiğince fazla doğru teknikler kullanarak geliştirmek istiyorsak o kadar yüksek bir başarı düzeyi elde etmemiz mümkün olacaktır. Çalgı eğitim sürecinde sıklıkla karşılaşılan maddi-manevi imkânların yetersizliğinde her birey istedik saatte ders alamamaktadır. Kimi öğrencinin imkânları

haftada iki ya da dört saate yakın ders almayı sağlarken kimisi de belki haftada ya da iki haftada bir ders alabilme imkânı ile çalgı eğitimi almaktadır. Çalgı eğitiminde videoların bilinçli bir şekilde kullanılması yoluyla her iki durumda da ortak olarak karşılaşılan sorunlara bir çözüm yolu geliştirilmiş olacaktır. Özellikle ilk aylarda verilen eğitimde, algılamalarda yaşanan zorlukların doğurduğu yanlış öğrenmelerin düzeltilebilmesi, ders dışı saatlerde de tekrar edilmemesi, doğru yöntemlerin hatırlatılabilmesi amacıyla da eğitsel çalgı videolarının kullanılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Farklı icracıların farklı yorumlarının da izlenme imkânı bulunduğu çalgı eğitim videoları sayesinde öğrenciler farklı bir motivasyon algılamasını da yaşayabilir. Bu sayede daha fazla güdülenerek daha doğru ve kısa bir zaman içerisinde kendini geliştirme fırsatı da bulacaktır.

Ayrıca motivasyon amacının dışında, çalgı eğitiminde ekonomik nedenlerden dolayı yarım kalan eğitim süreçleri de göz önüne alındığında; günümüzde hemen her yerde internetin yaygın olarak ulaşılması söz konusu olduğu da düşünöldüğünde video destekli bir çalgı eğitim sürecini öğrenciye bilinçli bir şekilde işlemek oldukça olumlu süreçler doğurabilir. Örneđin, ekonomik yada sosyal sebeplerden dolayı 6 ay sonrasında ders almayı bırakmak zorunda kalan bir öğrenci video destekli öğretimin mantığını kavradığı varsayıldığında ve çalgıya dair temel tekniklerinin de tamamıyla oturduğu düşünöldüğünde, makul bir düzeyde kendi eğitimine belirli bir seviye dahilinde devam edebilir. Bu sayede müzikten kopmaz. Çalgısını sevmeye devam eder. Araştırdıkça farklı insanlardan farklı yorumlamaları kendi yeteneği dahilinde yorumlar. Kendisine bir şeyler katmaya devam edebilir.

Eğitimin temel amacı bireylerde davranış değişikliği meydana getirebilmektir. Bunu elde olan tüm kaynakları etkili olarak kullanabildiğimiz takdirde daha yüksek kalitede değişiklikler hayatlara yön verecektir.

Sonuç olarak video teknolojisinin oldukça aktif olduğu ve rahatlıkla ulaşılabilindiği bir çağda çalgı eğitiminde, özengen olarak bu alana ilgi duyan bireyleri eğitmek amacıyla interaktif bir sistemin kullanılması kaçınılmaz gibi görölmektedir. Gerektiğinde internet üzerinden gerektiğinde ise elde olan kayıt cihazlarının kullanılması yoluyla motivasyon olarak da desteklenmiş olan bir çalgı eğitimi verilmesi oldukça mantıklı görölmektedir. Çalgı eğitimi de kendi içerisinde bir sistemi gerektirir. Sistem hayata dair, bir bütün olarak düşünöldüğünde, sistemin ya içinde yada dışında yer alır bireyler. Ya da daha etki bir yol seçilir. Sistem kendi gereksinimlerimiz doğrultusunda yeniden oluşturulur. Çalgı eğitiminde de özengen düzeyde başarı düzeyi yüksek bir çalışma sonucu için, gerekli olan yöntemler belirlenirken bu mantık dahilinde düşünöldüğünde olumlu etkiler sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR

1. Ayhan, A., (2012), “Sosyal Ağların Kuşattığı Bir Dünyada Çalgı Eğitiminde Eğitsel Video Kullanımının Önemi”, *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science*, Volume 5 Issue 8, p. 171-178, December, Strasbourg/France. (http://dx.doi.org/10.9761/jasss_436)
2. Büyükaksoy, F., (1997), *Keman Eğitiminde İlkeler ve Yöntemler*, Armoni Yayınları, Ankara.
3. Çilden, Ş., (2006), “Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sürecinde Çalgı Eğitiminin Nitelik Sorunlarının İrdelenmesi”, *Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi*, 26-28 Nisan, Pamukkale Univ. Eğt. Fak. Denizli.
4. Çilden, Ş., (2003), “Çalgı Eğitiminde Nitelik Sorunları”, *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu*, 30-31 Ekim, İnönü Üniversitesi, Malatya, s.297-302
5. Gökbudak, Z. S., (2004), “Video Teknolojisinin Piyano Öğretimindeki Rolü”, *1924-2004 Müzik Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi*, SDÜ, 7-10 Nisan, Isparta.
6. İlyasoğlu, E., (2009), “Zaman İçinde Müzik”, *Remzi Kitabevi*, İstanbul.
7. İskenderoğlu, L., Ayhan, A., (2013), “Müzik Algısında İmge Kullanımının Etkileri Üzerine Bir İnceleme”, *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science*, Volume 6 Issue 2, p. 129-137, February, Lorient-France (http://dx.doi.org/10.9761/jasss_590)
8. Stravinsky, I., (2011), *Altı Derste Müziğin Poetikası*, Pan Yayıncılık, İstanbul.
9. Tecimer, B., (2006) *İnternet ve Yaşam Boyu Müzik Eğitimi*, MÜZED, Kış 2006, Sayı 15, s. 8-9.
10. Uçan, A., *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar İlkeler Yaklaşımlar*.